

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VII istungjärk.

159. koosolek.

2. juulil 1931.

Sisu:

1. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest juunikuul.
2. Eesti ja Läti vahelise ajutise majanduselepingu lisakokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.
3. Tubakamaksu seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
4. Aktsiisimaksu määrade seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
5. Kaubalaeva deki juht- ja meeskonna sõidu seaduse § 17 muutmise seadus — II lugemisel.
6. Eesti Vabariigi 1928/1929. a. eelarve täitmise ja kassa aruande ning riigikassa bilansi kinnitamise seadus — II lugemisel.
7. Eesti Vabariigi 1929/1930. a. eelarve täitmise, kassa aruande ja riigikassa bilansi ning asundusekapitali aruande kinnitamise seadus — II lugemisel.
8. Toitlusministeeriumi tegevuse 1918.—1923. a. aruande kinnitamise seadus — II lugemisel.
9. Endise kaubandus- ja tööstusministeeriumi kaubandusosakonna kaubaoperatsioonide ja riigi kaubaagentuuri tegevuse 1919.—1925. a. aruande kinnitamise seadus — II lugemisel.
10. Kütteainete Keskkomitee tegevuse 1918.—1925. a. aruande kinnitamise seadus — II lugemisel.
11. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 10.38 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest juunikuul.

Sekretär kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata 159. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 2.)

2. Eesti ja Läti vahelise ajutise majanduselepingu lisakokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Jaanis**.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

Juhataja: Ühenduses selle päevakorrapunkti hoiatan Riigikogu liikmeid juba ette, et välisminister teeb ettepaneku, lõpetada käesolev koosolek pärast 9. päevakorrapunkti arutamist ja pidada järgmine koosolek 10 minutit pärast käesoleva koosoleku lõppu, võttes päevakorda esimese punktina — Eesti ja Läti vahelise ajutise majanduselepingu lisakokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel ja pärast seda kõik ülejäänud päevakorrapunktid tänasest päevakorrast. Teatan sellest varem ette, põhjusel, et Riigikogu liikmed teaksid rühmade koosseisude eest hoolitseda.

3. Tubakamaksu seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Laarmann**: Tubakamaksu muutmise ja täiendamise seadus võeti rahaasjanduse komisjoni poolt vastu peaaegu muutmata, tehes seaduses ainult kaks väikest parandust normides, muidu ühines rahaasjanduse komisjon täiesti valitsuse ettepanekuga.

Käesolev seadus tahab täiendada ja parandada ajajooksul seaduses ilmsiks tulnud väikesi puudusi. Seadus koosneb õieti kolmest jaost. Esimene jagu, kus tahetakse muuta kolm paragrahvi, teine osa, kus esinevad mõnesugused täiendused, mis ripuvad ära kolmandast jaost, kus kavatakse kaotada mitmed seaduse paragrahvid, mis muutunud tarbetuks. Peaotstarb sellel seadusel on, et tahetakse teha lihtsamaks paberosside pakkimise viisi, et seeläbi ära hoida üleliigseid kulusid, et kaoks toreduseviisiline pakkimine paberosside juures, ning see osa, mis seeläbi võidetakse, saaks pandud tubaka headusele juurde, ja riik saaks aktsiisimaksu näol pisikest tulu.

Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

4. Aktsiisimaksu määrade seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Laarmann**: Käesolev seadus on tingitud, nagu meie valitsuse seletuskirjast lugeda võime, sellest, et tahetakse aktsiisimaksu

ühtlustada kodumaal valmistatud veinide ja välismaalt sisetoodud veinide kohta, nagu seda on nõudnud välisriigid, ja nagu see on kaubalepingutes ette nähtud välismaadega. Käesolev seadus tahab uuesti normeerida aktsiisimaksu. Osalt on jäänud aktsiisimaks endiseks, osalt aga muudetud. Kui vaatame paragrahvide viisi, siis näeme, et § 2 enne oli aktsiisita, välismaalt sisseveetud napsid ja liköörid, nüüd on aga maks peale pandud. § 3 on uued normid peale pandud sisemaa veinidele. Enne oli maks madalam, nüüd on kõrgem, kuna välismaalt sisetoodud veinide aktsiis niisama kõrge on ette nähtud, kui sisemaa veinidel. § 6 järele võetakse vabrikus valmistatud paberossidelt aktsiisimaksu mitte vähem, kui 0,23 senti tükilt, enne oli see teisiti määratud, seal on väike aktsiisimaksu tõstmine selle järele, et pakkimine on lihtsam. Teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel koimepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

5. Kaubalaeva deki juht- ja meeskonna sõidu seaduse § 17 muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Leps.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

6. Eesti Vabariigi 1928/1929. a. eelarve täitmise ja kassa aruande ning riigikassa bilansi kinnitamise seadus — II lugemisel.

Riigi majapidamise aruande komisjoni aruandja K. Tonkmann.

(Pealkiri.)

Juhataja: Ma jätan ära paragrahvide teksti ettekandmise selle seaduseelnõu II lugemisel.

M. Adanson: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Oma sõnavõtmisega tahaksin mõne sõnaga mõningate mittesoovitavate nähtuste peale tähelepanu juhtida, mis kauemat aega valitsevad Riigikogu tähtsamas asutuses, Riigikontrollis, ilma et minule mõttesse oleks tulnud asutusele enesele sihilikult kallale tungida. Käesoleva seaduse arutamisel komisjonis võeti mõned sooviavaldused vastu ja puudutati üksikuid väärnähteid, mis valitsemas Riigikontrollis ja millest ei saa, õieti ei tohiks vaikides mööda minna.

Et Riigikontrolli on nimetatud õigusega Riigikogu silmaks, siis on väga täht-

sis Riigikogul, kui Riigikontrolli järelevalve asutusel, ka selle eest hoolitseda, valvel olla, et selle silmaga kõik korras oleks. Kuid selle revideeriva valveorgani enese revideerimine toimub otsemalt Riigikogu vastava komisjoni kaudu tegevuse aruande esitamise korral, mida komisjon läbi arutades ainult teatavaks võtab, mis ei ole aga küllaldane selleks, et teadlik olla kõigis, mis sünnib Riigikontrollis eneses, ehk nagu piltlikult üks Riigikogu liige komisjonis tähendas: meil on teadmata, mis kõik sünnib selles väliselt nii ilusas majas. Kas seal samuti musti asju ei sünni, kui teistegi asutuste telgitagustes? Ehkki just Riigikontrolli suhtes peaks nõuetav olema eeskujuks olla teistele ja sellest tingituna oma prestiihi kõrgelhoidmine eeskätt nõuetav ja iseenesest arusaadav peaks olema. Ei ole see kahjuks mitte nii. Oleme kuulnud Riigikontrolli ametnikkude kriminaalseid toiminguid, korteripõletamisi, igasuguseid toiminguid ja kombinatsioonivaktsioonidega j.n.e. Riigikontroll võitleb peamiselt ju ka riigi rahade ja varade raiskamise ja kõrvaldamise kõrvaldamiseks. Aga tihti oleme võinud ajalehtedest jälgida, mis seal tegelikult sünnib, ja kuidas üksikud ametnikud toimivad. Ei saa aga kuidagi nõus olla, et meie riigi kõrgemad ametnikud sarnaselt talitavad, nagu ajalehtedes jutt, kus üksikud kõrgemad ametnikud tabatakse mängupõrgust, kes ise peaksid pidama järelevalvet teiste riigiametnikkude üle. Ja tihti riigiametnikud mängivad mängupõrgutes kaasa, kus nende kaasmängijateks, vastasmängijateks, samuti riigiametnikud, kes riigi rahad maha mängivad, et siis Riigikontrollil — ja ka kohtul — oleks tööd ja aruandes näidata „töötulemusi“. Ka kuulduv omapäraseid toiminguid ametnikkude koondamisel ja vallandamisel, kus põhjuseks tutvus, sõprus ja isegi teatud korporatsiooni kuuluvus j.n.e. Seal on eelnimetatud põhjustel vallandatud vanu aastakümnete kogemustega ametnikke, ametisse aga jäetud hiljuti ametisse võetud noored. Nende noortega olevat siis lõbusaid olenguid korraldatud, ühiselt rahu rikutud avalikus kohas ja ühiselt politsei arestimajja viidud välja puhkama lõbusa elamuse tagajärgi, ja lõpuks muidugi ühiselt karistatud rahukohtu poolt avalikus kohas raurikkumise eest j.n.e. Seega on nähtavasti korporatsiooni endised rebased saanud täismeesteks. Aga tagajärg: hea atestatsioon ülemuse poolt.

Mis kaitseväge osakonnas sünnib, selle kohta rändavad igasugused kuulused ringi. Sama osakonna ametnikkude laenukassa laekahoidja raiskas miljon senti kaasteenijate raha ja seletab siis ülekuulamisel, et tema sellest summast suurema osa aastate jooksul laenanud ülemusele

selle survele, mis kasvanud ühes protsentidega mitme tuhande kroonini. Üks ametnik on isegi sunnitud olnud ettekandega Riigikontrolöri kaudu oma 200-kroonilise võla tasumist nõudma. Raha laenamise palveid on isegi alluvatele koju saadetud. Näitena võin tuua ühe pärli. Keegi härra kirjutab, et ehk saadate käskjalaga 5 krooni, millele järgneb: Teie... ja allkiri. Ühe asjaolu ilmsikstulekul olevat vastav osakonna juhataja kavatsenud end maha lasta, mis väga küsitav muidugi. Ma ise loomustan just ametnikku, et Riigikontrolör võiks teada, missugused ametnikud tal on. Kui aga ta kuulis, et kardetav ametnik on areteeritud, lausunud ta: Selle kaabaka pärast ma end maha laskma ei hakka. Minu arvates need asjaolud ei tohiks olla ainult tsiviilvahekorrad. Pean küsima, kas see ei lõhna millegi muu järele. Ka ei täida mõned osakonna juhatajad oma ülesandeid korralikult, teevad seda pealiskaudselt. Puudutakse tihti ametist ehk tullakse hilja tööle.

Ka ei tohiks sallitav olla ametkonnas igasuguste liikude joomine aastapäevadel, ülikonna või pükste ostmisel ja nõnda edasi, kus pummelungid algavad kohe peale tööaja lõppu ja lõpp tihti väga halb.

Ka ei ole soovitatav, et kõrgepalgalistel kohtadel olevatel ametnikkudel on peale selle veel aktsionäridena, kontsessionäridena teistel tulutoovatel kohtadel kõrvalissetulekud.

Ka tehakse Riigikontrollis ületunde, mida olevat saladuses hoitud, ja tasu selle eest makstud omapärasel viisil. Tasu ei ole otsekohe välja makstud, vaid ametnikud olevat tasulehele oma allkirja raha vastuvõtmise kohta andnud, kuna tasu maksetud osakonna sekretäri kaudu otsekohe kassale, see on ametnikkude omavaheline kassa, kust isegi põhikirja vastaselt kuni ½ miljonit senti üksikule liikmele laenuks välja antud.

Peale selle oleks veel küsimine härra Riigikontrolörile, kuidas on nõndanimeetatud ergutuserahadega lugu? Ühes, praegusele opositsioonile ligidalseisvas lehes, nimelt Viljandi „Sakalas“ nr. 25 pühapäeval 21. juunil, kirjutatakse, et Eesti Maa-pank on oma tuludest maksnud Riigikontrollile ületundide summadeks 20.000 senti. Nüüd aga oleks huvitav Riigikogul teada saada, kas see vastab tõele, ja kas teised revideeritavad asutused Riigikontrollile ergutuserahasid maksavad või mitte, või kuidas tõelikult nendega lugu on. Aga need on ainult üksikud väärnähtused, mille peale mina tahtsin siin Riigikogu tähelepanu juhtida, ja et Riigikontroll, kui Riigikogule otseselt alluv asutis peaks valvel olema selle eest, et tema prestiish niisuguste väärnähtuste all ei kannataks, ja need, kes selle kõige eest vastutavad,

tarvilikult hoold kannaksid, et väärnähted kaoksid.

Riigikontrolör K. Soenberg: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Adamson pidas siin võimalikuks kaunis valimatul kombel Riigikontrolli tegevust arvustada. Mina muidugi niisugusesse tooni laskuda ei saa ja tahaksin tuua siinkohal asjalikud seletused selle kohta.

Kõigepealt ütles härra Adamson, et Riigikontrolli ametnikud kalduvat tegevusele, mis sagedasti kandvat kriminaalset iseloomu. See on õige, et 1½ aastat tagasi oli juhtumine, kus üks Riigikontrolli väiksem ametnik, 1-se järgu kontrollametnik, põletas oma maja ära ja seetõttu muidugi langes kohtu alla ja praegu istub oma aega. (V a h e l h ü ü e d.) Noo jah, süütas põlema oma korteri ja istub praegu kinni. Kui härra Adamson räägib üldises toonis, nagu oleks see harilik nähtus Riigikontrollis, (V a h e l h ü ü e.) siis on see üks ilmatu suur liialdus. Igatahes see ametnik oli Riigikontrollis kauaaegsem ametnik, tema oskas ennast nii üleval pidada, et riigiteenijate organisatsioonid valisid teda oma juhatuse liikmeks. Tema oli riigi- ja omavalitsuseteenijate keskliidu juhatuse liige omal ajal. Ja Riigikontrollis, kui omal ajal, enne mind, koondamised olid, tema peale halba varju jäänud ei ole. Aga nüüd toimus ta nõndaviisi. Riigikontrollile eelmistel aastatel midagi ette heita oleks raske. Sellel ametnikul oli usaldus teiste kaasametnikkude poolt, kuid lõpuks ei olnud tema seda usaldust väärinud.

Edasi tähendas rkl. Adamson, et tabatakse riigiteenijaid sagedasti mängupõrgutest, ja rääkis niisuguses stiilis, nagu oleks see sündinud ka Riigikontrolli ametnikkudega. Minu teada ühtki Riigikontrolli ametnikku mängupõrgutes tabatud ei ole, ja seepärast seda siin nii käsitama hakata ja varju heita Riigikontrolli peale, on täitsa kahjulik Riigikontrolli tegevusele. Need väited mina tõrjun siit tagasi.

Edasi härra Adamson rääkis, et ametnikke olevat Riigikontrollis hiljuti vallandatud, nagu oleks nende vallandamise juures kuidagi arvesse võetud korporatsioonidesse kuuluvust ja teisi sõbrameheli põhjusi. Mina pean seda kategooriliselt eitama. Härra Adamson'il ei ole teada, et mitte Riigikontrolör vallandamisi ei toimeta Riigikontrollis, vaid kontrollnõukogu. Ja et kontrollnõukogul mingeid korporatsiooni sidemeid võiks üksikute inimestega olla, see ei ole võimalik, sest kontrollnõukogu liikmed ei kuulu ju kõik ühte korporatsiooni, neil ei või olla ühised sõbrad. Tema kui erapooletu asutus on need vallandamised otsustanud ja mitte mingi-

tel muudel motiividel, kui on vallandatud just need, kes kõige nõrgematena käesoleval juhtumisel tundusid. Ja koosseisusid oli tarvis vähendada, sest Riigikogu võttis uued koosseisud vastu, mis 15 inimese võrra vähemad olid. Seda tehti minu ettepanekul, sest minu äratundmise järgi võis seal koosseisu vähendada. Nii et 15 inimest tuli lahti lasta, ja kontrollnõukogu kaalus läbi vastavate osakonnajuhatajate ettepanekul, kes võiksid nõrgemad olla, ja need vallandati, aga mitte, et korporatsiooni kuuluvus mingit mõju oleks avaldada saanud kontrollnõukogu kui kollektiivse organi peale.

Edasi härra Adamson rääkis, et kaitseväge-osakonnas see ametnik, kes oma korteri põlema süütas, olevat suured võlad teinud ja olevat siis süüdistanud vastavat osakonnajuhatajat, nagu oleks see tema käest raha saanud võlguvõetud rahast suurel hulgal. Mina pean ütlevat, et see ametnik tõesti niisugust süüdistust tõstis kohtu-uurija juures. See asi oli ka prokuratuuris uurimisel, ja seal lõpuks ei leitud põhjusi, ei leitud materjali, et tõsta selle osakonnajuhataja vastu süüdistust, ja prokuratuuris lõpetati see asi ära. Kui nüüd kohtuvõimud asja kaalunud, uurinud ning selgitanud, siis ei ole minul ometi mingit põhjust ühe inimese juttude pärast, kes ise vangis istub korteripõletamise eest, sellele osakonnajuhatajale kuidagi kallale minna.

Edasi rääkis härra Adamson mingit juttu kellegi ametniku kohta, kes pidi enese maha laskma. Mina ei tea sellest mitte midagi.

Härra Adamson puudutas veel juhtivate ametnikkude kõrvalteenistust. Sel ajal, kui Vabariigi Valitsus otsustas andmeid koguda ametnikkude kohta, kes kuski kõrvalteenistuses, siis tegin ma korralduse, et ka Riigikontrolli ametnikkude kohta tulevad need andmed koguda. Riigikontrollis oli väga vähe neid, kes olid kõrvalteenistuses. Osakondade ametnikkudest on vist umbes 8 inimesel väike kõrvalteenistus. Üks võtab kokku bilanssi ühes erasutuses j.n.e.

Mis puutub pankade revideerimisse, siis tehakse seda ka pärast lõunat. Seda on palunud pangad ise, sest kui revideeritakse ainult hommikupoole, siis tekitab see panga asjaajamises takistusi. Sellepärast siis on tulnud teha õhtupoole töid. Nende ületundide tegemiseks Riigikontrollil aga krediite ei ole. Teatavasti näevad panga põhikirjad ette, et Riigikontroll peab pärast aruannete esitamist kohe revideerima. Kuna riigi tööstuseettevõtete kui ka pankade aruanded ühel ajal tulevad, ja seetõttu on käed tööd täis, on minul tulnud ületunnitööd lubada. Pank saadab ületundide arvel Riigikontrolli käsu-

tusse summasid, mis tulevad välja maksta, ja mina maksan selle järele, kuidas üksik ametnik ületunnitööd on teinud. (V a h e l h ü ü e.) Aga ületunnitööd tuleb teha paratamata pankade revideerimisel, sest hommikupoole takistaks see pankade operatsioonid. Seda on tehtud maapanga, Pikalaenu Panga ja varemalt ka Eesti Panga revideerimisel. (V a h e l h ü ü e.) Igatahes need summad suured ei ole, sest ületunnitööd, kui tehakse, siis vahest sada tundi kokku. (V a h e l h ü ü e.) Mina täpselt arvu ei mäleta, aga see kord on olnud, ja see on nii olnud sest ajast juba, kui revideeriti Eesti Panka. Riigikontroll ei ole seda võimalikuks pidanud, et revideeritav asutus maksaks otsekohe ametnikule mingit tasu, vaid see raha on üle kantud Riigikontrolli arvele, ja Riigikontroll, kui selle raha käsutaja, määrab summad väljamaksmisele selle järele, kui palju keegi ületunnitööd teinud. Kas see raha peaks olema Riigikontrolli eelarves või mujal, see on küsimus, mida võib kaaluda. Võib-olla tuleks edaspidi määrata suurem krediit ajutistele töäjõududele, aga et see mingit mõju saaks avaldada, kuna ametnikule raha otsekohe kätte ei makseta, vaid Riigikontrolli saadetakse, seda mina ei leia.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

7. Eesti Vabariigi 1929/1930. a. eelarve täitmise, kassa aruande ja riigikassa bilansi ning asundusekapitali aruande kinnitamise seadus — II lugemisel.

Riigi majapidamise aruande komisjoni aruandja R. Kuris.

Juhataja: Ma jätan ära paragrahvide teksti ettekandmise.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

8. Toitlusministeeriumi tegevuse 1918.—1923. a. aruande kinnitamise seadus — II lugemisel.

Riigi majapidamise aruande komisjoni aruandja M. Adamson.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

9. Endise kaubandus-tööstusministeeriumi kaubandusosakonna kaubaoperatsioonide ja riigi kaubaagentuuri tegevuse 1919.—1925. a. aruande kinnitamise seadus — II lugemisel.

Riigi majapidamise aruande komisjoni aruandja J. Soots.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

10. Kütteainete Keskkomitee tegevuse 1918.—1925. a. aruande kinnitamise seadus — II lugemisel.

Riigi majapidamise aruande komisjoni aruandja A. Sirro.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

11. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku määramine.

Välisminister J. Tõnisson'i ettepanekul otsustatakse lõpetada käesolev koosolek ning pidada järgmine koosolek 10 minutit pärast käesoleva koosoleku lõppu. (Päevakord vaata 159. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 10.)

Juhataja: Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.23 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).

